

Owganystan dersleri

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Owganystan dersleri OWGANYSTAN DERSLERI

ABŞ-nyň sowet okkupasiýasyna garşy guramaçylyk eden «Talibany» 2001-nji ýylyň 11-nji sentýabrynda ABŞ-na garşy terrorçylykly akt gurnandan soň ABŞ «11-nji sentýabr» aktynyň jogapkärlerini jezalandyrmak we Owganystany terroryň öýjügi bolmakdan çykarmak maksady bilen ýurdy basyp aldy. Bu okkupasiýada bir tarapda Taliban, bir tarapda ABŞ-NATO güýçleri we Owganystanyň Döwlet Goşunynyň (ODG) arasynda ýigrimi ýyla çeken uruş boldy.

• IKINJI WÝETNAM

ABŞ Owganystanda 2.500 esgeri bilen birlikde 6 müň raýatyny ýitirdi. 2 trillion dollar sarp etdi, bu puluň 83 milliardyny Talibana garşy uruşmak üçin guran ODG üçin harçlady.

Okkupasiýanyň çykajysy artyp başlansoň we netije alynmansoň ABŞ goşunyny yza çekdi. ABŞ we NATO esgerlerini çykarmaga başlansoň böwşeňlikden peýdalanan Taliban gysga wagtyň içinde ýurdy ele aldy. Owganystan Yslam Emirliginiň gurlandygyny ygylan edip, şerigat düzgünini ýola goýmaga başlady.

ODG ýurdy gysga wagtda Talibana berdi. Prezident we ýokary wezipeli ýolbaşçylar hem-de basybalyjylar bilen işleşenler ýurtdan gaçyp gitdiler.

Netijede Owganystan «Sowetleriň Wýetnamy» bolmady, emma «ABŞ-nyň ikinji Wýetnamy» boldy. Azatlyk hereketi (Operation Enduring Freedom) owgan halkyna azatlyk getirip bilmedi, gaýtam tersine, zynda şerigat düzgünine eýe we terrorizmiň öýjügi bolmagynda galan Owganystany goýup, ýurtdan çykyp gitdi.

Talibany agdarmak üçin urşa giren ABŞ ýurdy Talibana goýup gaýtdy, ýagny şowsuzlyga uçrady. ABŞ-nyň Talibana garşy guran we 83 milliard harçlap hemaýat eden 300 müň adamlyk ODG-ny 70-100 müň adamlyk Talibanyň garşysyna derbi-dagyn boldy.

• **ABŞ NÄMÜÇİN ŞOWSUZLUGA UÇRADY?**

ABŞ Owganystany Günbataryň modelinde demokratik ýurda öwrerin öýdüp, urşuň syýasy ugruny kesgitlemekde strategik ýalňyşlyk goýberdi. Ýene bir ýalňyşlygy bolsa ODG-na bil baglandygydyr. ODG-nyň hakyky goşun bolmagy üçin bir bitewi owgan döwletiniň bolmagy gerek. A bu ýurtdaky sosial we syýasy toparlanma bir bitewi döwlet bolma tapgyryna gelip bilmän, tire-taýpa batgalygyna batyp galypdyr.

Goşunyň güýji maddy (ýaraglanys) güýji bilen ruhy (moral) güýjüniň utgaşmagyndadyr. Dünýäniň iň soňky ýaraglaryna eýe goşunynda moral güýç bolmasa, şol goşun üstünlik gazanyp bilmez. ODG-da dürli-dürli taýpalardan gelen esgerler gulluk edýärdi. Söweşjeň azmy, eradasy, duýgusy, moral faktorlary gowşakdy.

ODG-nyň iň ejiz tarapy-da serkerdeleriň korrupsiýa bulaşyp, amerikan tarapdary režimiň adamlary bolmagy we wezipä mynasyplygyna görä däl-de, ýerine ýetirijiligine (näme buýursaň edip durandygyna) görä bellemegidir. Netijede owgan halkynyň şu günki gün başyna inen dramatiki wakalary goşunsyz galan halkyň dramasydyr.

• **ALYNMALY SAPAKLAR**

Bir halk öz ýurduny, öz hak-hukuklaryny gorap bilmese, ony daşyndan gelip hiç bir döwlet gorap bilmez. Döwlet howpsuzlygy kesekileriň eline berilmeli zat däl.

ABŞ-nyň Owganystanda Günbataryň modelindäki demokratik döwleti gurmak maksady mümkin däldi. Ýurt kesekiler tarapyndan gurulmaýar.

Dünýewiligiň ýok ýerinde demokratiýa ýok.

Ofiserleriň ýokary hilli tälimi we serkerdeleriň näme diýseň ýerine ýetirip duranlygyna däl-de, işbaşarjaňlyga seredip wezipä bellemegi goşun üçin iň esasy zatdyr.

• **TÜRKIÝE NUKDAÝNAZARYNDAN**

Türkiýe häzirki wagtda Owganystan ýaly däldigi üçin Atatürküň

geçiren rewolýusiýasyna borçludyr. Taliban häkimiýeti dünýewiligiň ähmiýetini gözümiziň önüne serýär.

Güýçli goşuny kämil tehnologiýa bilen üpjün edilen iň soňky ýaraglar we oňat taýýarlanan ofiserler düzümi bilen döredip bolar. Ofiserleri gowy taýýarlamak işi azyndan ýerli harby senagaty ýaly möhüm işdir.

FETÖ agdarlyşygyny bahana edip, Türk Ýaragly Güýçlerine garşy gurnalan agdarylyşygyň çäklerinde ofiserleri taýýarlamak işiniň hilini peseldýän, goşun bilen halkyň agzynyň birikmegine päsgel berýän çäreler aradan aýrylmalydyr.

Jihangir DUMANLY.

«Cumhuriyet» gazetini, 01.10.2021 ý. Publisistika